

M I SAMO GASIMO POŽAR

Etnografija volontiranja u kontekstu istraživanja beskućništva i siromaštva u Zagrebu

Melanija Belaj

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

orcid.org/10000-0003-3892-8907

melanija@ief.hr

Ana-Marija Vukušić

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

orcid.org/0000-0003-2579-6052

anamarija@ief.hr

U članku prikazujemo rad jedne humanitarne inicijative koja (uglavnom) na području grada Zagreba pomaže osobama koje žive u beskućništvu, ali i drugim egzistencijalno ugroženim građanima. Volontere okupljene oko inicijative promatramo kao heterogenu zajednicu, a dinamiku između emocionalnih i racionalnih uloga u njihovu volonterskom angažmanu (Pozniak 2020, 2021) smatramo ključnim čimbenikom njihova cjelokupnog djelovanja. To djelovanje razumijevamo kao oblik vernakularnog humanitarizma (Brković 2017, 2023) te ga pokušavamo promatrati i kroz koncept krhkosti, polazeći od pretpostavke da krhkost nije svojstvo upisano u stvari i tijela, već uvjet koji proizlazi iz njihovih odnosa (Dominguez Rubio 2023).

Ključne riječi: etnografija volontiranja, građanske inicijative, vernakularni humanitarizam, beskućništvo, "razmišljanje iz krhkosti"

Kako je krenulo

Ovaj se članak¹ temelji na spoznajama proizišlima iz višegodišnje suradnje s jednom građanskom inicijativom koja (uglavnom) na području grada Zagreba nizom aktivnosti nastoji pomoći najugroženijoj skupini građana – osobama u beskućništvu – kao i drugim egzistencijalno ugroženim građanima.² Preciznije govoreći, u radu ćemo

1 Rad je nastao u sklopu projekta "Poetike i politike etnografije danas" koji financira Europska unija – NextGenerationEU.

2 Riječ je o Facebook grupi Od srca do srca za beskućnike i potrebite, s čijim smo se radom upoznale tijekom istraživanja određenih aspekata življenja u beskućništvu na području grada Zagreba (usp. Vukušić i Belaj 2024).

nastojati predstaviti značajke njihova volonterskog djelovanja, polazeći pritom od u javnosti uvelike prihvaćenih definicija volonterstva koje – uzimajući u obzir raznolikosti uvjetovane, između ostaloga, tradicijom te socijalnim, kulturnim i političkim kontekstom u kojem se odvijaju – naglašavaju neplaćeni, dobrovoljni karakter aktivnosti usmjerenih na dobrobit druge osobe (usp. npr. Begović 2006; Zakon o volonterstvu 2021). Također, uobičajeno se smatra da aktivnosti volontiranja, osim što pomažu ekonomski, društveno, politički ili u nekom drugom pogledu marginaliziranim skupinama društva, ujedno osnažuju i one koji u njima sudjeluju te potiču osjećaje solidarnosti i društvene kohezije (Etički kodeks volontera 2008).³ U prvome dijelu rada ukratko ćemo se osvrnuti na značajke našeg susreta s inicijativom, napose s gledišta etičkih dilema koje priziva naša podvojena uloga (istraživačice/volonterke) na terenu, te predstaviti konture djelovanja te volonterske grupe, a potom se usredotočiti na smještanje i analizu njezina djelovanja kroz “razmišljanja iz krhkosti” kao i “humanitarizama malih opsega”, odnosno vernakularnog humanitarizma.

Facebook grupa Od srca do srca za beskućnike i potrebite je neformalno organizirana skupina volontera usredotočena, kako i sam naziv sugerira, na pomaganje osobama u beskućništvu te drugim egzistencijalno ugroženim građanima, ponajprije na području grada Zagreba.⁴ Od svoga osnutka 2020. godine grupa bilježi sve veći broj pratitelja, čemu djelomično pridonosi i pojačan interes medija za aktivnosti koje poduzima.⁵ Ipak, važno je napomenuti da unatoč tome Facebook grupa broji oko tri tisuće članova, u aktivnostima “na terenu” sudjeluje tek pet do deset volontera.⁶

Na temelju kontinuiranog praćenja Facebook stranice može se zaključiti da ona služi kao svojevrsna “oglasna ploča” na kojoj se, s jedne strane, objavljuju potrebe “korisnika” koji se obraćaju za pomoć, s pretpostavkom da će se u toj velikoj Facebook grupi naći netko tko može pomoći, dok se s druge strane objavljuju informacije o aktivnostima koje mali volonterski tim, sastavljen najvećim dijelom od umirovljenica, provodi na terenu.

Međutim, javno dostupni sadržaji objavljeni na Facebook stranici ni približno ne odražavaju kompleksnost aktivnosti koje se odvijaju u pozadini, a čije smo značajke spoznavale tijekom aktivnog dvogodišnjeg sudjelovanja u radu inicijative. To je uključivalo postupno upoznavanje s ciljevima, načinom rada, dilemama i problemima s kojima se ta mala volonterska zajednica suočava, a koje smo tek naknadno osvijestile kao dio svog istraživačkog interesa. Naime, susret i suradnja s tom grupom volontera nisu bili planirani kao dio našeg istraživačkog procesa; oni su uvelike obilježeni slučajnošću, zbog bivanja na istome mjestu u isto vrijeme i fokusiranja na

3 <https://www.zakon.hr/c/podzakonski-propis/15011/nn-55-08-od-16.05.2008.-eti%C4%8Dki-kodeks-volontera> (pristup 22. 5. 2025.).

4 Grupu Od srca do srca za beskućnike i potrebite osnovala je 2020. godine umirovljena pravnica, koja je od tada njezina koordinatorica. Kao glavni razlog njezina osnivanja u tom trenutku navodi potrebu da nastavi s humanitarnim radom kojim se kontinuirano bavila u okviru radne organizacije u kojoj je bila zaposlena, a nakon umirovljenja tražila je neku “novu formu” za nastavak humanitarnog djelovanja.

5 Usp. npr. <https://www.24sata.hr/news/vesna-je-osnovala-udругu-i-brine-o-beskucnicima-svaku-vecer-im-nosim-jelo-pricamo-817365/>; <https://www.zeneimediji.hr/umirovljena-pravnica-vesna-ribaric-godinama-pomazebeskucnicima-sto-prije-treba-napraviti-revizije-socijalnih-prava-i-osnovati-mobilne-timove/> (pristup 13. 3. 2025.).

6 Usp. <https://www.facebook.com/groups/1101296143872965/>.

istu skupinu ljudi (osobe u beskućništvu i druge egzistencijalno ugrožene građane Zagreba), iako s različitim ciljevima: mi s istraživačkim, oni s pomagačkim, a potom i višekratnim međusobnim promatranjem koje je prethodilo uspostavljanju komunikacije i postupnoj gradnji odnosa. Uključivanje u volonterski rad u početku smo poimale kao jedan od mehanizama približavanja ljudima čija je svakodnevica bila u središtu našeg istraživačkog interesa, što je s etičkog i metodološkog gledišta bilo iznimno zahtjevno (Vukušić i Belaj 2024). No, s vremenom smo osvijestile kako su naizgled usputni i banalni razgovori s volonterskim timom tijekom aktivnosti poput pripreme obroka, prikupljanja i sortiranja donacija, dogovaranja o aktivnostima i slično, u istraživačkom pogledu postali “vrela” informacija o različitim aspektima volonterskog, odnosno humanitarnog djelovanja, čijim se jednim dijelom bavimo i u ovome članku. U tom je smislu teško precizno razgraničiti aspekte “istraživačkog” i “volonterskog” u našoj suradnji s članovima grupe, kao i premreženost njihova utjecaja na spoznaje i odnose koji su se razvijali kroz tu suradnju. Slijedom toga, možemo reći da je naše terensko iskustvo blisko opisu Jonathana Darlinga, koji, naglašavajući dragocjenost svakog trenutka provedenog na terenu, ističe kako teren ne predstavlja “skup aktivnosti ili metoda koje treba izvršiti, već način razmišljanja. Susretanje s terenom ne može se razdvojiti u odvojene vremenske dijelove, već zahtijeva stalnu usredotočenost na kontekst, što iziskuje vještine slušanja, promatranja, postavljanja pitanja i ustrajnosti” (Darling 2014: 210). Premda se na prvi pogled takvo terensko iskustvo – u kojemu znatan dio “građe” iskrsava iz spontanih razgovora tijekom volonterskog rada, koju se onda, kao “istraživačke interese” naknadno ispituje kroz individualne ili grupne razgovore s volonterima – može smatrati manje opterećujućim u usporedbi s “klasičnim” istraživanjem koje podrazumijeva jasno razdvojene uloge istraživača i “subjekta istraživanja”, naša podvojena uloga (volonterska i istraživačka), stopljena s istinskim uživanjem u osjećaju topline koju je pružao mali volonterski tim (usp. Garthwaite 2016), neminovno je uključivala i kontinuirano promišljanje o utjecaju te uloge i uspostavljenih odnosa na rezultate našeg istraživanja, osobito s gledišta istraživačke etike. Nije riječ isključivo o dvojabama koje proizlaze iz promišljanja klasičnih etičkih principa naših istraživanja, kao što su procjena štete i koristi, zaštita identiteta, poštovanje autonomije, izbor diseminacije i slično (usp. npr. Hammersley i Atkinson 2007: 209–219), nego i nelagodi koja se javlja u kontekstu osjećaja, s jedne strane, “pomiješanih lojalnosti” (Williams 2016), a s druge pitanja koristimo li sadržaje privatnih razgovora u znanstvene svrhe, što dobiva poseban značaj u kontekstu činjenice da smo već nekoliko godina članice male WhatsApp grupe u kojoj se svakodnevno razmjenjuje velik broj poruka. U rješavanju tih i sličnih dvojbi presudan je, čini nam se, bio upravo kontinuitet komunikacije s malim volonterskim timom koji nam je nudio priliku (i odgovornost) ne samo za podsjećanje na našu istraživačku ulogu nego i za rasprave o određenim temama oko kojih su se naša mišljenja razlikovala (usp. Darling 2014; Williams 2016). Taj je kontinuitet, zajedno s uvažavanjem različitosti koja prevladava u većini rasprava unutar grupe, spontano i postupno utjecao na oblikovanje odnosa povjerenja koji nas je, u promišljanju eventualno dvojbenih odluka o uključivanju ili neuključivanju određenih

sadržaja tih razgovora u naše radove, poticao da se u procesu donošenja odluka, osim slijedećih proceduralnih etičkih principa, okrenemo i vlastitim “malim privatnim etičkim sustavima” (Vukušić u Belaj et al. 2009: 149).

Aktivnosti inicijative

Spomenutim aktivnostima oglašavanja potreba i informiranja o poduzetim aktivnostima vezanima uz konkretno pomaganje beskućnicima i drugim egzistencijalno ugroženim građanima prethodi fizički, a moglo bi se reći i emotivno zahtjevan rad koji, sažeto govoreći, uključuje kontinuiranu komunikaciju s “korisnicima” (javno dostupni broj telefona), prikupljanje i podjelu donacija u hrani, odjeći, obući, namještaju i slično (ovisno o potrebama), “potragu” za osobama u beskućništvu koje, primjerice, u zimskim mjesecima spavaju na klupama, pod mostovima, u grmlju i slično, asistenciju u ostvarivanju pravne, zdravstvene i socijalne pomoći, ali i druga djelovanja usmjerena na pokušaje osiguravanja dostojanstvenijeg života osoba u beskućništvu te drugih egzistencijalno ugroženih građana (npr. obnovu i opremu neadekvatnog stambenog prostora, uvođenje struje i sl.). Međutim, ono što tu grupu razlikuje od brojnih drugih organizacija posvećenih sličnim problemima jest već spomenuta značajka neformalnog karaktera njezina djelovanja.

Unatoč svijesti o tome da bi formalizacija (osnivanje udruge) mogla pozitivno utjecati na određene aspekte djelovanja, ponajprije u području osiguravanja financijskih sredstava (različite vrste potpora) koja su prijeko potrebna za kvalitetno pomaganje toj skupini ljudi, kao i osiguravanja prostora za skladištenje prikupljenih donacija – koje se, zbog nedostatka takvog prostora, pohranjuju u privatnim stano-
vima – kroz višekratne razgovore s užim volonterskim timom stekle smo dojam da je za mnoge od njih upravo neformalnost, odnosno ono što ona omogućuje ili onemogućuje, kvaliteta koju posebno cijene u vlastitom volonterskom radu. Riječ je, ustvari, o osjećaju slobode djelovanja koji se, između ostaloga, veže i uz pretpostavku da bi ovisnost o vanjskim izvorima financiranja, unatoč tome što bi time bili riješeni brojni organizacijski i financijski problemi, prije ili kasnije dovela do gubitka te slobode. Pritom je važno napomenuti i da se uloga financijera često preklapa s ulogom onih koje grupa povremeno, osvrćući se na probleme beskućništva, u svojim javnim istupima proziva. Također, uz ovakav se tip djelovanja, zbog izbjegavanja formalnih pravila (kakva obično vladaju u institucionalnim okvirima) u cilju osiguravanja i održavanja fleksibilnosti, nerijetko vezuju kritike o manjku profesionalizma i odgovornosti (usp. Fechter i Schwittay 2019), čemu može svjedočiti sljedeća objava:

[...] ne znam zašto se u grupu javljaju ljudi iz razloga koji nisu djelatnost ove grupe gdje ne dozvoljavamo vrijeđanje nikoga ni po kojem osnovu, pomognemo gdje i ako možemo, ne dozvoljavamo provokacije a niti “tihe špijune”. Mi radimo na svoj način već gotovo četiri godine i pristup rješavanju problema možda je drugačiji od drugih jer nismo udruge, već FB inicijativa, ne ovisimo

ni o kakvim državnim ili lokalnim potporama već isključivo o donacijama koje sami prikupimo od naših prijatelja, poznanika ili iz vlastitih džepova. Danas sam se morala zahvaliti profilu Crna guja koja je svoj opaki otrov prosula nazvavši me novom Markićkom, to kod nas ne prolazi [...]. (13. rujna 2023.)⁷

Ipak, unatoč povremenim, manje ili više eksplicitno iskazanim prozivanjima zbog manjka pretpostavljenog profesionalizma koji bi trebao voditi ovakvu vrstu djelovanja, grupa – premda ne odustaje od inzistiranja na važnosti autonomije, odnosno djelovanja koje podrazumijeva prilagodbu potrebama onih o kojima nastoji brinuti, te na važnosti brzog donošenja odluka, inovativnosti, kreativnosti i osobne posvećenosti, što je prepoznato kao bitan aspekt funkcioniranja ovakvih udruženja (usp. Fechter i Schwittay 2019) – ne posustaje u nastojanju da, često kroz upućivanje na konkretne probleme beskućništva, potakne nadležne institucije na razmišljanje o eventualnim promjenama u pristupu:

Dragi svi, dobro jutro! Krećemo u nove aktivnosti jer mi ne djelujemo samo pomažući potrebitima robom i savjetima, mi se trudimo biti korektiv nadležnima u dobroj vjeri jer smo neki mobilni tim, neka vrsta socijalnih mentora jer živimo s tim ljudima, slušamo njihove priče, ali vjerujem da svi imamo isti cilj, a to je smanjiti siromaštvo i socijalnu isključivost, vratiti im ljudsko dostojanstvo. (13. listopada 2024.)⁸

Sadržaj posljednjeg posta, osim što upućuje na već spomenutu “osnovnu” djelatnost grupe (pomoć “potrebitima”), otvara i prostor za razumijevanje onih aspekata njezina djelovanja koji se odnose na pristup “korisnicima”, a koji se, kako se može zaključiti iz ovog i brojnih drugih postova, kao i iz naših terenskih spoznaja, znatno razlikuje od pristupa koji prevladava u institucionaliziranim okvirima (sustav socijalne skrbi na različitim razinama). To razlikovanje djelomično je moguće povezati i sa znanstvenim raspravama o beskućništvu u Hrvatskoj, osobito onim njihovim dijelom koji se odnosi na kvalitetu usluga koje se osobama u beskućništvu nude kroz formalni sustav socijalne skrbi (usp. npr. Šikić Mićanović 2012; Družić Ljubotina et al. 2016, 2022) pri čemu se, između ostalog, uočava i problem raskoraka između zakonski definiranih usluga i onoga što se u praksi zaista provodi (usp. npr. Šikić-Mićanović et al. 2020). Značajno je u tom kontekstu i pitanje treba li država imati središnju ulogu u rješavanju problema beskućništva (Bežovan et al. 2023) ili su to pak humanitarne i vjerske organizacije, kao što smatra značajan broj građana (Družić Ljubotina et al. 2023). Nesuglasje oko domena djelovanja nije, dakako, prisutno tek na razini “mišljenja” nego se, čini se, odražava i na učinkovitost skrbi o toj skupini ljudi. Moguće je to, u nekom uzročno-posljedičnom slijedu, povezati sa značajkama procesa decentralizacije sustava socijalne skrbi u Hrvatskoj, kojemu je cilj smanjenje socijalnih troškova i uloge države te povećanje uloge tržišta, civilnog društva i obitelji (usp. Šućur 2003). Iako je prošlo više od trideset godina od početka toga procesa,

7 <https://www.facebook.com/groups/1101296143872965/permalink/1221418038527441>.

8 <https://www.facebook.com/groups/1101296143872965/permalink/1435821133753796>.

čini se da pokušaj raspodjele dužnosti i obveza na različite dionike sustava skrbi o beskućnicima pokazuje svoje manjkavosti, osobito kada je riječ o ingerencijama – na sjecištu pretjerane definiranosti s jedne, te nedefiniranosti s druge strane. U tom smislu, kako ističu pojedini istraživači, ključni problem nije “u manjku socijalnih prava nego u otežanim mogućnostima njihova ostvarivanja (proces vremenski traje ili je ‘između’ više institucija ili beskućnici nemaju kapacitete da prate ‘prohodnost’ kroz različite sustave)”, odnosno u nekoordiniranosti različitih dionika sustava, kao i trajno prisutnom neprepoznavanju kompleksnosti problema beskućništva na nacionalnoj razini (Bežovan et al. 2023: 70), na što, uostalom, kontinuirano u svojim izvješćima upozorava i pučka pravobraniteljica (usp. npr. Pučka pravobraniteljica 2024).

Upravo su te manjkavosti, odnosno problemi koje one posljedično stvaraju osobama u beskućništvu pri ostvarivanju zakonski zajamčenih prava – u što, dodajemo, spada i njihova neinformiranost o tim pravima – ono što ta i slične inicijative nastoje nadomjestiti, odnosno prevladati svojim djelovanjem, i tako biti “korektiv nadležnima”. Ta se “korekcija” pritom ogleda u već spomenutom (individualiziranom) pristupu koji njeguje otvorenost i uvažavanje (“mi živimo s tim ljudima, slušamo njihove priče”) kao temelje na kojima se gradi povjerenje i započinje proces pomaganja. Taj proces teži holističkom pristupu u smislu da, uz osnovnu pomoć, uključuje i aktivnosti svojevrsne “analize” kako bi se istražili načini što učinkovitijeg rješavanja socijalnog i zdravstvenog statusa, kao i pitanja smještaja. To nerijetko uključuje i izravno sučeljavanje volonterskog tima s dionicima sustava, s ciljem ukazivanja na propuste – ili, riječima jedne volonterke: “Njih u centrima [za socijalnu skrb] ne doživljavaju. Ja mogu tamo doći i izvukati se ali oni ne mogu.” Premda smo tijekom intenzivne dvogodišnje suradnje s malim volonterskim timom te inicijative ustanovile kako su motivi koji ih pojedinačno pokreću u humanitarnom djelovanju, kao i oblici angažmana na koje se odlučuju, različiti, ono što prepoznamo kao nit koja ih povezuje jest želja za pomaganjem, ustrajnost unatoč različitim preprekama s kojima se suočavaju, prilagodljivost⁹ te osjećaj zadovoljstva i ponosa – primarno zbog uspjeha koje postižu u pomaganju, ali i zbog načina na koji to čine. O tome, osim ranije navedenog posta, svjedoči i izjava jedne volonterke: “Mi smo bez potpore države, crkve, bilo koja ... mi smo pokazali da se ljudima može pomoći.” Ta izjava, baš kao i ostale

⁹ Kada smo počele volontirati i pratiti rad grupe, velik se dio aktivnosti (spremanje donacija suhe hrane, odjeće i obuće te higijenskih potrepština, pakiranje obroka i paketa) odvijao u prostoru kojim je ona tada raspolagala, što je uvelike olakšavalo rad i planiranje aktivnosti. Nakon gubitka prostora, valjalo se prilagoditi novoj situaciji u kojoj je određene aktivnosti bilo otežano planirati i organizirati, pa su neki privatni stanovnici volonterki privremeno postali spremišta donacija i mjesta okupljanja volontera za zajedničke poslove. Osim toga, krajem 2023. godine – dijelom zbog gubitka prostora, a većim dijelom zbog smanjenog obujma donacija – neke su se aktivnosti potpuno ugasile. Među njima je i dijeljenje obroka dvaput tjedno većem broju ljudi na gradskom punktu (u prosjeku do osamdesetak osoba). Od tada se rad volontera sve više usmjerava na pomaganje pojedincima, dok je humanitarnih akcija kakve je prije bilo lakše organizirati znatno manje. U nedostatku donacija, članice grupe dosjetile su se novih načina njihova prikupljanja. Jedan od njih je i takozvana “online klupica”. Riječ je o svojevrsnoj “prodaji”, točnije zamjeni knjiga, raznih ukrasnih predmeta, umjetničkih djela i sličnog za donacije u obliku hrane, odjeće ili higijenskih potrepština – putem Facebook profila grupe. Time se svjedoči o prilagodljivosti i kreativnosti u pronalaženju načina za prikupljanje sredstava: “Online klupica opet je zanimljiva, sve sa fotki mijenjamo za konzerve, sapune, britvice, male vlažne maramice u vrijednosti koju ćemo naznačiti na svakoj fotki a vi birate proizvode... preuzima prvi koji se javi u roku dva dana... ako ne preuzme, ide sljedeći... ponuda traje do sljedećeg utorka do 16 h...” (FB post 19. 4. 2023.).

dosad iznesene spoznaje o radu grupe, sugerira postojanje svijesti – temeljene na svakodnevnom iskustvu susretanja s egzistencijalno ugroženim građanima, odnosno s problemima koji ih kontinuirano muče – o eroziji socijalne države, odnosno o nedovoljnoj učinkovitosti postojećih mjera za suzbijanje siromaštva i beskućništva. Ta je svijest uvelike oblikovana moralnim osjećajima (“Ja znam da ima puno rupa [problema] u gradu i državi koje treba riješiti, ali ovo su ljudi, nisu zgrade, nisu auti, pa jebemu!”) koji su, ustvari, izvorište angažmana inicijative.

Volonterstvo, vernakularni humanitarizam

U tom smislu, rad grupe moguće je promatrati kroz prizmu koju u knjizi *The Moral Neoliberal: Welfare and Citizenship in Italy* (2012) predstavlja Andrea Muehlebach, fokusirajući se na specifičnu dinamiku odnosa posredstvom kojih se pojedincima nameće moralna odgovornost za brigu o društvenim problemima koji su nekoć bili pod ingerencijom države. Štoviše, na primjeru istraživanja manifestacija neoliberalnih reformi socijalne skrbi u talijanskoj regiji Lombardiji, koje su dovele do uspona volonterstva, Muehlebach prati značajke aktivacije etičkog građanstva i njihovu “instrumentalizaciju” od strane države u svrhu provođenja neoliberalnih reformi. Drugim riječima, Muehlebach, analizirajući različite oblike solidarnosti koji izrastaju iz tih procesa, propituje problem “normalizacije” smanjenja javne odgovornosti. Naime, prebacivanje brige na pojedince stvara neravnotežu u društvenoj pravdi jer dobrobit društva više nije kolektivna odgovornost, već postaje teret moralno “odgovornih” građana. Ovakva perspektiva djelomično pomaže u razumijevanju transformacija u sustavu socijalne skrbi i građanstva unutar neoliberalnih politika – posebno kroz prizmu emocija, etike i individualne odgovornosti – koje prepoznajemo i u djelovanju inicijative. Ističemo pritom *djelomično* jer volontere o kojima je riječ nije “regrutirala” država, već su se, potaknuti percepcijom neadekvatnog djelovanja skrbi koja se nudi kroz sustav, samoorganizirali kako bi pomogli toj skupini ljudi.

Ako sve navedeno razumijevamo kao svojevrsni kontekst kojim je zaogrnut rad grupe, otvara se mogućnost da aktivnosti malog volonterskog tima promatramo i kao oblik građanske pomoći, odnosno vernakularnog humanitarizma, kako ga definira Čarna Brković (2017, 2023). Brković smatra da vernakularna humanitarnost otvara prostor za dekonstrukciju homogenih prikaza humanitarnosti te omogućuje istraživanje njezine pluralnosti. Prepoznajući ga kao supostojeći u odnosu na poznatiji, transnacionalni humanitarizam, odnosno kao humanitarizam koji se odnosi na “lokalne, izvorne oblike pomaganja drugima koji su manje vidljivi i manje dominantni od međunarodnih; [onaj] koji je duboko ukorijenjen u lokalne zajednice”, naglašava njegovu univerzalnu dimenziju, jer je u širem smislu sveobuhvatan, dok se u praksi fokusira na bližu zajednicu – obitelj, susjede i prijatelje (2017). Takav pristup humanitarizmu omogućuje da se posredstvom promatranja lokalnih praksi kroz kulturne, povijesne i moralne okvire, razvije dublje razumijevanje kompleksnosti

odnosa između lokalnog i globalnog. Drugim riječima, vernakularni humanitarizam podrazumijeva oblike pomoći i solidarnosti koji se javljaju unutar lokalnih zajednica, a često zauzimaju prostor koji je prethodno pripadao djelovanju države. To, osim što propituje ulogu humanitarnih inicijativa kao sredstava društvene kohezije i solidarnosti, otvara i pitanje načina na koje se društva nose s temama socijalne odgovornosti, dužnosti i zahvalnosti (moralna dimenzija).

U kontekstu kulturnoantropoloških istraživanja u Hrvatskoj, “humanitarizam malih opsega” ostao je na marginama znanstvenog interesa. Važno je, međutim, istaknuti kako je značajan doprinos promišljanju humanitarnog angažmana i volonterstva vidljiv u radu Romane Pozniak (2019, 2020), koja se, u kontekstu izbjeglištva i migracija u posttranzicijskoj Hrvatskoj, bavi propitivanjem normi i trendova *liberalnog humanitarizma* te njegova odnosa s konceptima civilnog društva i nevladinih organizacija.

Posebnu pozornost Pozniak posvećuje transformacijama rada u humanitarnom sektoru te, iz perspektive afektivnog rada, adresira prekarizaciju i projektifikaciju humanitarnog rada, kao i fenomen profesionalnog sagorijevanja karakterističan za pomagačka zanimanja. Također primjećuje da, iako neka istraživanja (Muehlebach 2012; Sandri 2018) ukazuju na to da je “volonterstvo tek jedan od simptoma neoliberalnog načina upravljanja koji funkcionira tako što odgovornost pružanja skrbi prebacuje s države na privatnu domenu i na sektor neprofitnih organizacija”, nije pravedno na volonterske inicijative gledati isključivo kao na akcije i organizacije u kojima se “ogledaju trendovi kapitalističkog upravljanja”. Način na koji takve inicijative funkcioniraju i politički se pozicioniraju može biti različit, pa se unutar tog prostora može promišljati i transformativni potencijal volonterskog rada (Pozniak 2022: 94), kako na razini pojedinaca koji su dio procesa tako i na razini šireg društva. Na tragu spomenutih promišljanja volonterstva i humanitarnog rada u suvremenom kontekstu, u nastavku rada prikazat ćemo različite aspekte angažmana grupe, vodeći se spoznajama do kojih smo došle kombinirajući istraživački i volonterski rad. Takva nam je premrežena uloga, odnosno insajderska pozicija,¹⁰ omogućila dublje uvide u dinamiku rada volontera, u značajke njihove motivacije za volonterski rad na individualnoj i zajedničkoj razini, u međusobne odnose članova užeg tima, odnose s “korisnicima”, vrednovanje uspjeha i neuspjeha, ali i u činjenicu da, unatoč brojnim izazovima i teškoćama s kojima se u svome radu suočavaju – ne odustaju. Upravo nas je to potaknulo da u njihovu djelovanju prepoznamo i perspektivu krhkosti, onako kako je promišlja Fernando Domínguez Rubio (2023: 5), pretpostavljajući “kako krhkost nije svojstvo upisano u stvari i tijela, već uvjet koji proizlazi iz njihovih odnosa”.

10 Na neke od etičko-metodoloških dilema koje ta pozicija nosi uputile smo na početku ovoga članka. Međutim, kako je uključivanje u grupu bilo povezano s idejom da će nam volonterski rad u istraživačkom pogledu olakšati približavanje nekim aspektima svakodnevice egzistencijalno ugroženih građana kojima članovi grupe pomažu, ovdje upućujemo i na članak koji se bavi etičkim i metodološkim izazovima koje podvojena pozicija može imati u kontekstu približavanja, gradnje odnosa i istraživanja u spomenutoj skupini (Vukušić i Belaj 2024). O refleksiji na istraživački proces s gledišta odnosa moći u kontekstu istraživanja beskućništva u Hrvatskoj vidi Šikić-Mićanović 2024.

“Razmišljanje iz krhkosti”: odnosi i motivi

Domínguez Rubio, iako je primarno u svom “razmišljanju iz krhkosti” usredotočen na djela suvremene umjetnosti i muzejsku djelatnost (2020), kako i sam sugerira, otvara nove perspektive u razumijevanju politike, etike i estetike održavanja i očuvanja sustava suvremenog društva (2023). Razmišljati iz krhkosti znači usredotočiti se na perspektivu koja se oslanja na prepoznavanje, razumijevanje i suočavanje s prirodom krhkosti u svim aspektima ljudskog života i okoline. To znači prepoznati da ništa nije trajno, da sve ima svoje granice te da stalno postoji prisutnost ranjivosti i mogućnosti propadanja (2023: 8). Kroz krhkost, kako dalje objašnjava, možemo sagledati dublje slojeve ljudskog iskustva i društvenih struktura. Ona nas potiče na razmišljanje o našoj povezanosti s okolinom, o vlastitoj ranjivosti te o ograničenjima moći i kontrole nad svijetom. Ta su pitanja važna jer nam omogućuju da preispitamo vlastite vrijednosti, prioritete i djelovanje u svjetlu fragilnosti svijeta u kojem živimo. Iz krhkosti mogu proizaći politike i etike usmjerene na poštivanje, zaštitu i obnovu ranjivih ekosustava i zajednica. To može uključivati promicanje održive upotrebe resursa, pravedne raspodjele bogatstva i moći te stvaranje inkluzivnih političkih i ekonomskih struktura koje uzimaju u obzir različite potrebe i interese (ibid.: 7). Također, što je važno napomenuti s obzirom na učestalo preklapanje pojmova kao što su ranjivost, krhkost, neotpornost i sl. u kontekstu humanitarnog angažmana i volonterstva, Domínguez Rubio jasno uočava razliku između krhkosti i ranjivosti.¹¹ Ranjivost podrazumijeva preventivni, profilaktički ili restitutivni karakter, uglavnom usmjeren na okvire i prakse koje mogu zaštititi ili ublažiti pojavu i učinke štete, kao i na preventivne, zaštitničke politike (2023: 5). Ona može imati konotacije pasivnosti, stavljajući naglasak na slabost, prijetnju i opasnost od “pucanja” ili “padanja”. Ranjivost može implicirati nešto što treba izbjeći ili popraviti, dok je krhkost nešto s čim živimo, u čemu možemo biti aktivni i produktivni, čak i kroz nesigurnost, o čemu itekako svjedoči djelovanje inicijative u čijem radu sudjelujemo. To je posebno vidljivo u načinu na koji se pristupa ljudima kojima se pomoć pruža – kao jednakima, a ne kao ranjivima, ne kao onima koje treba popraviti i zaštititi, nego kao onima kojima treba pomoći da se nanovo “poslože”, izdignu iz petlji u kojima su zapleteni. To se posebno očituje kroz razvijanje odnosa s bivšim beskućnicima koji su sada aktivni volonteri grupe. Krhkost, kako je opisuje Domínguez Rubio, ne znači samo slabost ili nestabilnost, već prepoznavanje činjenice da su sustavi (u ovom slučaju – odnosi u pomagачkom radu) osjetljivi, fleksibilni i neprestano u procesu održavanja. Prema njegovu shvaćanju, ništa nije krhko samo po sebi, krhkost nije svojstvo zadano samo po sebi, već proizlazi iz uvjeta koji su stvoreni, ne postoje krhke pojave, već pojave koje su učinjene krhkima. Svakodnevni kontakt s volonterima, praćenje njihova rada, ustrajnosti, uključenosti i posvećenosti doveli su nas do spoznaje da su upravo

11 Više o promišljanju ranjivosti kao “široko upotrebljavajućeg pojma, značenjski mnogostrukog i preklapajućeg pojma s mnogim drugim pojmovima poput ugroženosti, krhkosti i neotpornosti” (Lipovec Čebren i Škokić 2024: 183), te o njezinu razumijevanju i djelovanju u kojem se pretpostavlja često instrumentaliziranje u različitim moralnim i političkim diskursima u kontekstu iregulariziranih migracija vidi u Lipovec Čebren i Škokić 2024.

međusobni odnosi ono što održava grupu i čini je takvom kakva jest. U nastavku rada prikazat ćemo odnose među njezinim članovima kao argument tezi da grupa – iako djeluje izvaninstitucionalno, neformalno, stihijski, momentalno – nije krhka, niti su to volonteri koji je sačinjavaju.

Odnosi

Osobni odnosi i veze često čine motivacijsku osnovu i okosnicu aktivnosti građanske pomoći, a individualne motivacije mogu se promatrati kao pokretačka snaga u razvoju grupa građanske pomoći, kako primjećuje June Fylkesnes u studiji norveških osnivača humanitarnih inicijativa u Gambiji (2019), s obzirom na to da se time stvara osjećaj odgovornosti prema zajednicama korisnika, ali i među samim volonterima. Značajke takvog odnosa moguće je iščitati iz već citiranog posta Facebook stranice grupe koji ocrtava način njezina rada (“mi ne djelujemo samo pomažući potrebitima robom i savjetima”). U nastavku teksta izdvajamo nekoliko primjera koji svjedoče o odnosu i radu s korisnicima, kao i o odnosima između volontera, od kojih su neki i sami bivši korisnici ili beskućnici. Međusobna povezanost volontera te njihova povezanost s korisnicima i bivšim korisnicima – sadašnjim volonterima – možda su i najvažniji razlozi što grupa opstaje toliko dugo i što radni elan, volja i neposustajanje jesu i ostaju njezina glavna obilježja. Međusobna podrška predstavlja vrijedan resurs unutar grupe blisko povezanih volontera, ali i način na koji se bivše korisnike uključuje u volonterske aktivnosti, čime se posredno utječe i na “normalizaciju” njihova života. Održavanje, njegovanje i razvijanje odnosa između volontera te između volontera i korisnika ključni su čimbenici njezina opstanka i načina njezina djelovanja. Citati koji slijede upućuju na oblike pomoći jednom od korisnika te na dugotrajnost samog procesa:

[...] posebno me veseli da je Pero uz našu i pomoć mladog prijatelja Marka uspio riješiti braniteljski status, riješeno mu je zdravstveno osiguranje i naručen je za sistematski pregled a i pokreće se postupak za mirovinu. (FB post 26. 9. 2023.)

Pero i ja smo se do sada družili i odradili sve u područnom centru soc. skrbi Dubrava uključivo i zahtjev za osobnu iskaznicu, te u centru za branitelje, nadamo se produžetku boravka za Kosnicu jer udomiteljske obitelji ga neće, niti Caritas neće, zamislite, svi biraju imamo još odraditi posjet liječniku, zahtjev za toplice i problem poziva na izdržavanje kazne zbog skitnje, dakle čeka ga 28 dana zatvora ako nešto ne riješimo za bolesnog branitelja i beskućnika. (FB post 24. 2. 2024.)

[...] danas sam dobila dosta informacija o Perinom životu, odnosno poslodavcima, njemu kao čovjeku i radniku... trebalo mu je pružiti ruku kada je došao do dna i mi vjerujemo u njega! (FB post 1. 1. 2024.)

Upravo je popijena kava s našim Perom u mojem kvartu, počastio me, no žao mu je što nije stigao po cvijeće jer se dugo zadržao kod liječnika a žuri na večeru

jer nije ni ručao, znajući kakva je večera, spremila sam mu u kofer nešto za jelo, samo Ti izdrži Pero, a u ponedjeljak Te mi častimo s ručkom za rođendan. (FB post 8. 3. 2024.)

[...] Našeg Peru, u stanju teškog šoka zbog nalaza želuca, s lošom dijagnozom koja mu je u Institutu za tumore vrlo olako priopćena, a u KB Dubrava negdje iza 20 h pustili su “kući”; a njegova kuća je prihvatilište Vel. Kosnica [...] (FB post 24. 10. 2024.)

Iz priloženih citata naziru se tek obrisi životne priče jednog od korisnika, no ističe se i angažman volontera te povjerenje korisnika kao rezultat odnosa koji je s njim uspostavljen i održavan.

Primjer načina djelovanja inicijative vidljiv je i u slučaju teško bolesne osobe koju su volonteri zatekli u vrlo lošem stanju na tramvajskom okretištu. Od trenutka kada je uočena na ulici uža skupina volontera, ponajviše voditeljica, bila je uključena u proces zbrinjavanja – pronalazak obitelji, udomljavanje, pozivanje i praćenje posjeta te osobe zdravstvenim i socijalnim stručnim službama i nadležnim institucijama.¹²

Danas smo obavili dogovoreni razgovor u Centru socijalne skrbi na Črnomercu te smo raspravili postojeću problematiku i moguća postupanja u vezi beskućnika. Zbog zaštite osobnih podataka ne možemo iznositi informacije oko Strme, osim da je njegov predmet u postupku te smo predložili da se uputi požurnica. Nadajmo se brzom rješenju predmeta u višestranom interesu. Kako Strma nije zadržan u bolnici, a danas ga nema na klupi, prilikom sljedeće slične situacije, mislim da treba pozvati policiju. Inače, klupa na bus stajalištu još nije očišćena. (FB 21. 7. 2024.)¹³

Spomenut ćemo i primjer korisnika koji je povremeno sudjelovao u volonterskim aktivnostima, a riječ je o muškarcu bez radne sposobnosti kojemu je, posredstvom angažmana malog volonterskog tima, tijekom ljeta 2024. godine obnovljen stambeni, odnosno životni prostor.¹⁴ Akciju je pokrenula voditeljica grupe, a priključili su joj se i drugi članovi koji su bili u mogućnosti sudjelovati. Mobilizirali su vlastiti krug poznanika, među kojima je bilo i osoba sa specifičnim znanjima – poput krovopokrivača, zidara i vodoinstalatera – te su nefunkcionalni i zapušteni prostor učinili prikladnim za stanovanje. Tijekom akcije popravljani su krov koji je prokišnjavao i prijetio uništenjem prostora zbog prekomjerne vlage te sanitarni čvor – osposobljena je upotreba toaleta i ugrađen tuš, što su važne stavke jer omogućuju normalizaciju svakodnevnog života. Uz povremenu prijateljsku pomoć i podršku ostalih volontera, korisnik sada uspijeva, uz socijalnu naknadu, živjeti dostojanstveno. Citat sažima cjelokupan angažman oko obnove stambenog prostora te ukazuje na odnos među volonterima unutar grupe.

¹² S obzirom na to da je bila riječ o osobi u vrlo teškom psihofizičkom stanju, volonterke koje stanuju u blizini u nekoliko su navrata čistile i sanirale javni prostor gradskog punkta na kojem je ta osoba uočena.

¹³ <https://www.facebook.com/groups/1101296143872965/permalink/1367123653956878/> (pristup 15. 1. 2025.).

¹⁴ <https://www.index.hr/vijesti/clanak/zagrepcanin-zivio-u-strasnim-uvjetima-pogledajte-kako-su-mu-volonteri-uredili-kucu/2570680.aspx> (pristup 8. 3. 2025.).

Eh, da. Voltino je gotovo, dobro, još poneki detalj čisto estetski jer i danas smo imali kišu protiv sebe. No, svi imamo puna srca jer naš Damir ima sada pristojan dom, svakako udobniji od onoga prije Uskrsa. Nije bilo lako, jer svaka učinjena stvar tražila je novu i sve više troškova, vremena. Počeli smo s izbacivanjem gotovo svih stvari iz stana, a sada imamo sve drugo, nešto novo a nešto u odličnom stanju, počevši od kuhinje, aparata, sveg drugog namještaja, novog kamina, pločica, izolacije, krečenja, popravka krova, bojanja vrata, postavljanja pumpe za vodu, odštopavanja kanalizacije, imamo vodu, toalet, čisto i uredno dvorište s prostorom za odmor, a najvažnije, imamo sretnog Damira koji će živjeti u čistom sa svojim mačkom [...] slavili smo i njegov 65. ročkas a kada se okupimo uskoro, otvaramo pjenušac koji je već u frižideru. Na kraju, osobno se zahvaljujem od srca svim volonterima, prijateljima, korisnicima iz poludnevnog boravka, firmama koje su nam izašle u susret, našem glavnom majstoru, svim donatorima u materijalu i novcu jer samo zajedničkom sinergijom [...] ljudi, super ste... (FB 3. 5. 2024.)¹⁵

Pojedini volonteri, u mjestu stanovanja, kvartu, gradu ili širem području, imaju određeni broj osoba ili grupa kojima kontinuirano pomažu ili se o njima brinu. Primjerice, jedna od volonterki nudi korisnicima besplatne frizerske usluge, u svom kvartu pomaže ljudima koji žive u skvotu te povezuje susjede kojima je potrebna pomoć:

[...] baka u susjedstvu tražila je nekog da ga primi u kuću, da si pomogne oko mirovine i da ju nije strah, da nije sama u kući [...] Ova žena s te dvije curice je tri mjeseca bila na cesti. [...] Do nje sam došla igrom slučaja, jer je prosila pred jednim dućanom. [...] te curice su bile s njom. [...] i to sad funkcionira, nije moglo ispasti bolje. (Živa, 25. 4. 2024.)

Sudjelujući u volonterskim aktivnostima, ali i kroz uključenost u komunikaciju putem WhatsApp grupe, svjedočile smo razvoju međusobnih odnosa, dijeljenju podrške i pomoći na svakodnevnoj razini, kako među članovima grupe tako i u odnosu s bivšim korisnicima, a sadašnjim volonterima. Odnosima koji se stvaraju kroz pomaganje drugima te kroz dogovore, a katkad i žučne rasprave o planiranju ili smislu određenih aktivnosti (WhatsApp grupa), dodatno pridonose druženja uz kavu. Ta su druženja s vremenom postala sastavni dio i svojevrsni simbolički završetak “izlaska na teren”, u sklopu kojih se, u opuštеноj atmosferi, dogovaraju nove akcije, ali i razgovara o sasvim privatnim temama.¹⁶ Kako smo i same nebrojeno puta sudjelovale u takvim okupljanjima, uvjerile smo se da za većinu članova grupe volontiranje – osim osjećaja da “čine nešto dobro” – ima i emancipacijski značaj kao i da im predstavlja način zabave, odnosno razvijanja društvenosti, čime se odmiču od uvriježene, “moralizatorske” percepcije volontiranja kao isključivo žrtvovanja (usp. Marchesi 2021).

¹⁵ <https://www.facebook.com/groups/1101296143872965/permalink/1340265443309366/> (pristup 2. 2. 2025.).

¹⁶ Usp. npr. <https://www.facebook.com/groups/1101296143872965/permalink/1433989310603645/> (pristup 2. 2. 2025.) i <https://www.facebook.com/100089271371028/videos/1298529974818599/?idorvanity=1101296143872965> (pristup 2. 2. 2025.).

Volonteri, unatoč brojnim svakodnevnim preprekama, od svog angažmana ne odustaju, već spontano i vođeni konkretnim primjerima, izgrađuju “sustav” – onakav kakav bi trebao postojati – čineći to neformalno, izvaninstitucionalno, izvan službenih okvira. Taj sustav počiva na fragmentima dobre volje, ustrajnosti, strpljenja i razumijevanja za one kojima je pomoć potrebna. Bez predrasuda, volonteri djeluju momentalno, međusobno se umrežavajući izgrađuju paralelne, kratkotrajne sustave pomoći i skrbi ondje gdje državni sustav ne djeluje, djeluje nedovoljno ili pak potpuno neprikladno. Povremena posustajanja u radu moguće je uočiti i kroz izjave voditeljice na Facebook profilu grupe, primjerice kada, zbog iscrpljenosti i manjka resursa, zaključuje pojedine humanitarne akcije ili prestaje s nekim aktivnostima: “Podsjećamo da je sutra zadnja podjela hrane našoj ekipi od lokomotive i poklon paketa (60 kom muških i 40 kom ženskih) pozvani su kao gosti iz Ureda uprave za socijalnu skrb, volonteri iz svih perioda rada, ovogodišnji donatori i mediji [...].”¹⁷

Posustajanja su srodna emotivnom sagorijevanju koje u kontekstu formalnih pomagачkih zanimanja¹⁸ bilježi Pozniak (2019, 2020), pišući o humanitarizmu u kontekstu režima iregulariziranih migracija. Slične procese opisuje i Ebling (2021), koji piše o djelatnicima prihvatilišta za beskućnike u SAD-u, koji, prema njegovu mišljenju, “održavaju optimizam”, nadajući se da njihov trud doprinosi poboljšanju svijeta iako ih taj rad emocionalno iscrpljuje i dovodi do osjećaja nemoći.¹⁹

Promišljajući oblike građanske pomoći, pojedini autori (Fechter i Schwittay 2019; McKay i Perez 2019), između ostalog, ističu važnost društvenih mreža i tehnološkog razvoja, koji omogućuju djelovanje ovakvih grupa i doprinose kontinuitetu i razvoju mreža ljudi povezanih u pružanju pomoći onima kojima je ona potrebna. Osim toga, kako smo se i same uvjerile istražujući i volontirajući, i Facebook profilna stranica i WhatsApp grupa uvelike utječu na opstanak i razvoj odnosa među volonterima. Posebno je važna WhatsApp grupa, koja predstavlja žarišnu točku djelovanja inicijative, a koja nam je, iako je izravno ne citiramo, omogućila uvid u kompleksnu dinamiku rada, na čemu temeljimo glavninu istraživačkih spoznaja. U toj se grupi svakodnevno izmjenjuje pedesetak poruka, od kojih mnoge nisu operativne prirode, već poruke utjehe i međusobnog bodrenja, a koje utječu na to da se nitko od volontera ne osjeća usamljeno bez obzira na razloge i okolnosti povezane s njihovim angažmanom.²⁰ Osjećaj bespomoćnosti umanjuje se kroz poruke konkretne

17 <https://www.facebook.com/share/p/1A7c9p6egd/> (pristup 22. 2. 2025.).

18 Pozniak i Ebling u istraživanjima fokus primarno zadržavaju na formalnim, institucionalnim i organiziranim oblicima angažmana, koji su u našem istraživanju izostali.

19 Todd J. Ebling u svojoj doktorskoj disertaciji *Care in Crisis: The Ethical, Affective, and Subjective Worlds of Homeless Service Providers in a US City* (2021) istražuje koncept “okrutnog optimizma” u kontekstu pružatelja usluga za beskućnike. Oslanjajući se na teoriju Lauren Berlant (2011), Ebling opisuje kako djelatnici prihvatilišta “održavaju optimizam” u svom radu, nadajući se da njihov trud doprinosi poboljšanju svijeta. Međutim, suočeni s kriznim situacijama i ograničenjima sustava, njihov optimizam često postaje “okrutan” jer ih emocionalno iscrpljuje i dovodi do osjećaja nemoći. Unatoč tome, nastavljaju raditi, pokušavajući uspostaviti granice između sebe i korisnika kako bi se nosili s posljedicama pružanja skrbi marginaliziranim osobama. Eblingova analiza pokazuje kako, unatoč dobrim namjerama i optimizmu, pružatelji usluga za beskućnike često postaju žrtve “okrutnog optimizma” jer sustav u kojem djeluju ne omogućuje stvarne promjene, već ih emocionalno iscrpljuje i održava status quo.

20 Ponekad su tu i teške, izrazito kompleksne situacije s osobama kojima se pruža pomoć, koje iz neznanja, bolesti ili niza drugih razloga pokleknu tijekom razdoblja pružanja pomoći. Od ekstremnijih slučajeva izdvojile bismo

podrške i zajedničko iznalaženje rješenja oko pojedinačne akcije pomoći. Na isti se način rješavaju i problemi emocionalnog sagorijevanja na rubu odustajanja, koji su posljedica frustracija zbog neadekvatnog rada i nezadovoljavajuće reakcije pojedinih relevantnih institucija ili zbog izostanka suradnje među njima. Odupiranje takvim teškoćama rješava se svakodnevno, ovisno o okolnostima i situacijama u kojima se volonteri nalaze. Neprestano međusobno bodrenje, koje proizlazi iz odnosa koje neguju i oblikuju, djeluje i kao poticaj za daljnji angažman.

Motivi

Motivi za uključivanje u volonterski rad se, dakako, razlikuju i proizlaze iz individualnih okolnosti osoba koje se u njega uključuju te mogu varirati od, primjerice, sasvim osobne potrebe da se pomogne određenoj skupini zbog djelomično ili većinski dijeljenog iskustva marginalizacije i osjećaja nepravde, preko želje za ispunjenjem viška slobodnog vremena i širenjem socijalne mreže, do udovoljavanja “zahtjevima” radnih organizacija ili obrazovnih institucija koje, iz različitih razloga, potiču tu vrstu angažmana (primjerice, kao oblik prakse ili terenske nastave u obrazovanju, samopromocije neke tvrtke itd.). Kada je riječ o malom volonterskom timu koji smo pratili, ono što se, s gledišta motivacije, može izdvojiti kao svojevrsni zajednički nazivnik jest altruizmom motivirana potreba za samoaktualizacijom. Iznimno je važno podsjetiti na to da je većina tih osoba u umirovljeničkom statusu, a dio njih – zbog nemogućnosti “spajanja kraja s krajem” – i dalje povremeno ili kontinuirano radi, što je osobito znakovito u kontekstu spomenute objave o donacijama (“sami prikupimo od naših prijatelja, poznanika ili iz vlastitih džepova”). Dodamo li tome i činjenicu da je većina njih suočena i s određenim zdravstvenim tegobama, a i da neke od njih svakodnevno skrbe o teško bolesnim članovima obitelji, razvidno je da je njihov angažman u organizacijskom (vrijeme, ekonomska situacija, fizička ograničenja²¹ itd.) pogledu iznimno zahtjevan iako tome ne pridaju osobit značaj. Većina volontera je u razgovorima o motivaciji odgovarala kratko, skromno upućujući na vlastiti angažman kao na nešto što je samorazumljivo (“Mogu raditi nešto dobro. Dok mogu. To je ono što me gura”, “Za volontiranje me motivira želja da pomognem onima koji si sami ne mogu ili ne znaju pomoći”) te nešto za što ne očekuju nikakvo “priznanje” (“Nisam zvanična volonterka, nisam dokumentirala to, ne treba mi dokaz, to ne radim zbog toga”). Njihove je poticaje za (kontinuirani) volonterski rad moguće razumjeti kao način zadržavanja i održavanja osjećaja “građanske koristi” i pokazivanja inicijative unatoč nametnutim ograničenjima koja proizlaze, kako pokazuju pojedini istraživači, iz isključenosti iz plaćenih poslova zbog redovnog ili prijevremenog umirovljenja, ali i konzervativnih društvenih percepcija o njihovoj prikladnoj rodnoj i klasnoj ulozi (usp. Muehlebach 2012; Shachar et al. 2019).

potragu za jednim od korisnika, suicidalnom osobom u teškom psihofizičkom stanju, kojem je bilo nužno hitno pružiti pomoć nakon što je uočen u trenutku kada je pokušao ostvariti svoju namjeru.

21 Osim bolesti, to uključuje i fizičku udaljenost koju je potrebno prevladati kako bi se sudjelovalo u volonterskim aktivnostima, s obzirom na to da u timu aktivno sudjeluju i osobe s područja Turopolja i Banije koje, osim sudjelovanja u zajedničkim aktivnostima, dio volonterskog angažmana obavljaju i u području u kojemu žive.

Naročit značaj, dakako prilagođeno konkretnim okolnostima, to zadobiva u kontekstu volonterskog angažmana osoba koje su i same određeni dio života provele u beskućništvu, kao što je to iskusio jedan član užeg volonterskog tima. Za razliku od drugih članova tima koji su donijeli odluku o uključivanju u pomaganje na temelju pretpostavke da “mogu raditi nešto dobro”, on se u tim aktivnostima našao gotovo slučajno, tako što se kao “korisnik” pomoći postupno zblizavao s volonterima koji su ga u jednom trenutku pozvali da im se pridruži. Na pitanje o motivaciji za pomaganje osobama u beskućništvu najprije se glasno nasmijao, a potom, naglasivši da “problematiku razumije dobro jer je bio u njihovim cipelama”, pojasnio: “A ne znam što da ti kažem, ima li smisla pomagati ili nema.” Te dvojbe pojašnjava djelomično se pozivajući na pretpostavku – temeljenu na vlastitom iskustvu beskućništva – “da nije rješenje da se tim ljudima dade sendvič, nego da pronađu tu snagu u sebi i dignu se, a ne da se uče da im se stalno pomaže”. Kritičan je prema (formalnom) sustavu skrbi o beskućnicima, koji, prema njegovu mišljenju, nudi tek “osnovno” (hrana i smještaj) te, prebacujući odgovornost na nevladine organizacije, propušta učiniti ključno: potaknuti volju i pomoći ljudima da se izdignu iz beskućništva. Unatoč takvom razmišljanju, izrazio je aktivan u mnogim segmentima rada malog volonterskog tima. Taj angažman, kako smo spoznale kroz višekratne razgovore i suradnju, predstavlja važno mjesto u njegovu osobnom životu, odnosno u strukturiranju dana obilježenog viškom slobodnog vremena te u izgradnji osjećaja “normalnosti” – što prepoznajemo kao ključan aspekt procesa izlaska iz beskućništva. Premda se na prvi pogled može činiti da njegova distanca prema osobama koje su još uvijek u beskućništvu proizlazi iz svojevrsnog straha ili nelagode zbog mogućih utjecaja susreta s njima na “normalnost” kojoj teži, što se podudara i s nekim znanstvenim spoznajama o društvenim mrežama u koje bivši beskućnici (ne) žele ući (usp. Desjerlais-deKlerk 2017), to ipak nije tako. Naime, iako sudjeluje u mnoštvu aktivnosti inicijative ustanovile smo – zbog načina na koji o tome govori – kako posebnu važnost pridaje onim aspektima vlastitog volonterskog djelovanja koji se tiču rješavanja problema s kojima se suočavaju osobe koje su, eksplicitno to izrazivši ili činom poput odluke o zapošljavanju, liječenju od ovisnosti i slično, pokazale inicijativu za izlazak iz beskućništva. Osim što mu vlastito iskustvo pomaže u razumijevanju problema beskućništva, ali i tereta procesa izlaska iz te situacije, uključujući i poznavanje brojnih “administrativnih zavrzlama” (“Gle, bolje se snalazim tamo, i sam sam to morao proći, poznajem ekipu koja je na šalteru”), ovakav vid angažmana, promatran u kontekstu spomenute izjave o tome kakva je pomoć beskućnicima najpotrebnija (“snaga da se dignu”), sugerira da mu je mogućnost pomaganja onima koji su “se pokrenuli” iznimno važna i u smislu izgradnje vlastite svakodnevice.

Iz prethodnih primjera i opisa djelovanja inicijative jasno je da se rad njezinih članova može promatrati ne samo kao altruistička aktivnost već i kao proces koji oblikuje osobni identitet i ispunjava unutarnje potrebe volontera (Fylkesnes 2019). Naime, motivacija ne proizlazi samo iz želje da se pomogne drugima već i iz vlastite emocionalne ispunjenosti, koja je rezultat međusobnih odnosa među članovima grupe. June Fylkesnes, istražujući motive norveških građana koji pokreću humanitarne

inicijative u Gambiji, primjećuje da osobna iskustva osnivača inicijativa, njihova potreba za pomaganjem, ali i vlastita emocionalna ispunjenost igraju ključnu ulogu u takvim projektima. Naglašava kako međusobna bliskost volontera i osjećaj kontrole i uključenosti u rad na projektima izgrađuju njihov identitet, koji se oblikuje i neprestano učvršćuje osobnim angažmanom (2019).

Afektivni, relacijski, mimeografski rad

U kulturnoantropološkim istraživanjima humanitarni angažman i volonterstvo promatraju se kroz prizmu afektivnog nematerijalnog rada, koji se odnosi na oblike rada što proizvode neopipljive resurse, poput informacija, znanja, emocionalnih iskustava i društvenih veza, otvarajući pritom mogućnosti za otpor i političku organizaciju (Hardt i Negri 2010). Afektivni rad definira se kao rad temeljen na međuljudskoj interakciji, pri čemu su njegovi proizvodi neopipljivi, ali emocionalno i društveno značajni (Hardt 1999). Njemu srodan relacijski rad, kako ga konceptualizira Muehlebach (2012), podrazumijeva izgradnju i održavanje odnosa te društvenih veza.²² Afektivni rad uključuje upravljanje emocijama i njihovu regulaciju (vidi više u Pozniak 2020, 2022),²³ dok relacijski rad dodatno obuhvaća dinamiku komunikacije, povjerenja i međusobne podrške. Promatranjem rada volontera, osobito onih koji su i sami bivši korisnici ili beskućnici, uočile smo da im takav angažman višestruko pomaže, pružajući im osjećaj sigurnosti i društvene pripadnosti. Sinergija unutar grupe poticajno djeluje na sve članove, osobito bivše korisnike, koji kroz volonterski rad izgrađuju svoju svakodnevicu. Okružje u kojem je moguće ostvariti svojevršno samoostvarenje i organizirati i oblikovati svakodnevni život ključno je za članove grupe – podjednako volontere i volontere bivše beskućnike i korisnike. Afektivni, odnosno relacijski rad odnosi se na brigu, empatiju i emocionalnu povezanost koja nije mjerljiva u klasičnim ekonomskim ili produktivnim terminima, ali je ključna za rad u humanitarnim sektorima. Volonteri i humanitarni radnici ne pružaju samo materijalnu pomoć – oni afektivno investiraju u odnose, i s primateljima pomoći i međusobno. Taj se oblik rada često ne priznaje kao “stvarni rad”, već ostaje u sferi emocionalnog volontiranja, koje održava humanitarne institucije i njihove mreže solidarnosti. Domínguez Rubio uvodi pojam mimeografskog rada kako bi opisao proces nevidljivog, ponavljajućeg i često podcijenjenog održavanja materijalnih i nematerijalnih sustava. Mimeografski rad nije kreativan čin stvaranja nečeg novog, već stalno ponavljanje i prilagođavanje kako

22 Muehlebach pokazuje kako volonteri često naglašavaju da njihov rad nije “materijalan”, poput fizičkog rada koji obavljaju migranti ili plaćeni radnici, već “nematerijalan” jer se temelji na ljubavi, suosjećanju i etici skrbi. Ova distinkcija između relacijskog i materijalnog rada u studiji koju podastire Muehlebach odražava šire društvene i ekonomske podjele, uključujući pitanja građanstva, klase i migracija.

23 Pozniak također ukazuje na to kako je dinamika između emocionalnih i racionalnih radnji ključan faktor u tumačenju procesa, praksi i same naravi humanitarnoga rada unutar organizacija koje se bave pružanjem pomoći i zaštitom prava izbjeglica i migranata (2020, 2021, 2022), a pritom emocionalni rad, oslanjajući se na Hardtovo i Negrijevo tumačenje nematerijalnog i afektivnog rada (2010), promatra kao njegovu varijantu usredotočenu na korištenje i kontrolu emocija (Pozniak 2022: 125).

bi se postojeće održalo funkcionalnim. Iako ga Rubio primarno povezuje s održavanjem materijalnih infrastruktura, nudi mogućnost promišljati ga i mnogo šire, kao blizak afektivnom, relacijskom radu koji održava emocionalne i društvene infrastrukture humanitarizma. Ideje afektivnog relacijskog rada i mimeografskog rada kod Fernanda Domíngueza Rubija mogu se povezati kroz koncept nematerijalnog održavanja, gdje se volonterski i humanitarni angažman ne odnose samo na pružanje materijalne pomoći već i na održavanje emocionalnih i društvenih struktura. Bez volontera koji ulažu vrijeme i emocije u odnose, humanitarni sustavi ne bi mogli funkcionirati. No, baš kao što mimeografski rad ostaje nevidljiv i podcijenjen, isto se može reći i za afektivni rad volontera, koji je ustvari ključni mehanizam održavanja sustava pomoći u kontekstu volonterstva i humanitarnog angažmana.

“Tko zna što nas još danas čeka?”²⁴

U “razmišljanju iz krhkosti”, kakvo podastire Domínguez Rubio, subjekte našeg istraživanja ne sagledavamo kao krhke, ni kao “ranjivu populaciju” ili “ranjivu grupu građana”, nego kao one čiji rad nazivamo afektivnim i relacijskim – kojim uspostavljaju novi sustav vrijednosti. U tom sustavu oni nisu krhki, već ih mreža koju izgrađuju – doslovno i metaforički – čini otpornima i funkcionalnima, spremnima i svjesnima vlastitih ograničenja i slabosti koje zajednički premošćuju pa je moguće zaključiti kako humanitarizmi malih opsega omogućuju stvaranje temelja za uspostavu etike brižnosti u kojoj se ne prakticiraju moć i nejednakost. Naime, primjenjujući ovu perspektivu na humanitarni angažman i volonterski rad, možemo zaključiti da volontiranje i afektivni, odnosno relacijski rad ne predstavljaju samo odgovor na ranjivost nego i oblik održavanja društvenih veza i stabilnosti. Umjesto da se krhkost promatra kao slabost, ona se interpretira kao dinamično stanje koje zahtijeva neprestano održavanje i prilagodbu. U tom smislu, volonterski angažman nije tek reaktivna praksa, već proaktivan proces koji doprinosi osnaživanju pojedinaca i zajednice. No, iako ovo “razmišljanje iz krhkosti” omogućuje dublje uvide u mehanizme i dinamike uspostavljanja, razvijanja i održavanja odnosa u kontekstu volonterstva, pa i humanitarizama malih opsega, pitamo se, na tragu i Domínguez Rubia, ne riskira li se, ako humanitarni radnici i volonteri neprestano ponavljaju iste obrasce afektivnog angažmana, da humanitarizam i volonterstvo postanu tek samo forma održavanja statusa quo, umjesto stvarnog rješavanja problema. Kao što možemo sažeti misao Domínguez Rubia u kontekstu mimeografskog rada: može li održavanje postati prepreka transformaciji?

Kako u kontekstu promatranja cjelokupnog angažmana koji se poduzima unutar inicijative tako i s gledišta kritičkih osvrta na sve prisutniju ulogu običnih ljudi u humanitarnom djelovanju kao nadomjesku za djelovanje države, pa i procesima ispunjenja (samoaktualizacije) koji se obično vezuju uz takva djelovanja, valja istaknuti kako članovi grupe ipak ne prihvaćaju u potpunosti ulogu tog “nadomjeska”. Naime, paralelno

24 <https://www.facebook.com/groups/1101296143872965/permalink/1442839503051959/> (pristup 2. 2. 2025.).

s pomaganjem, kontinuirano – posredstvom dopisa, inzistiranjem na sastancima, organiziranjem prosvjeda itd. – prozivaju i upozoravaju relevantne institucije na državnoj i lokalnoj razini na probleme beskućništva, kao i na činjenicu da volontersko humanitarno djelovanje ne bi trebalo svoje mjesto pronalaziti u prostoru koji nastaje kao posljedica nepostojećih ili neučinkovitih socijalnih politika.²⁵ Riječima jedne od volonterki: “Mi samo gasimo požar!”, no, mi bismo zaključile da čine i mnogo više.

BIBLIOGRAFIJA

- Belaj, Melanija, Jelena Marković, Iva Pleše i Ana-Marija Vukušić. 2009. “Etička pitanja u humanističkim istraživanjima. (Če)t(i)ri studije slučaja”. U *Jedna granica – dvije etnologije? 10. Hrvatsko-slovenske etnološke paralele*. Željka Jelavić, Sanja Potkonjak i Helena Rožman, ur. Zagreb: Hrvatsko etnološko društvo, 133–156.
- Begović, Hrvojkica. 2006. *O volontiranju i volonterima*. Zagreb: Volonterski centar.
- Berlant, Lauren. 2011. *Cruel Optimism*. Durham: Duke University Press. <https://doi.org/10.1215/9780822394716>
- Bežovan, Gojko, Danijel Baturina i Marko Horvat. 2023. “Evolucija i evaluacija stanja socijalnih prava beskućnika u Hrvatskoj”. *Kriminologija i socijalna integracija* 31/1: 55–77. <https://doi.org/10.31299/ksi.31.1.3>
- Brković, Čarna. 2017. “Introduction. Vernacular Humanitarianisms”. *Allegra Lab*. <https://allegralaboratory.net/vernacular-humanitarianisms> (pristup 15. 1. 2025.).
- Brković, Čarna. 2023. “Vernacular Humanitarianisms. An Introduction”. *SocialAnthropology/Anthropologie Sociale* 31/1: 1–13. <https://doi.org/10.3167/saas.2023.310102>
- Darling, Jonathan. 2014. “Emotions, Encounters and Expectations. The Uncertain Ethics of ‘The Field’”. *Journal of Human Rights Practice* 6/2: 201–212. <https://doi.org/10.1093/jhuman/huu011>
- Desjarlais-deKlerk, Kristen. 2017. “Identity in Transition. How Formerly Homeless Individuals Negotiate Identity as They Move Into Housing”. *Journal of Social Distress and the Homeless* 27/5: 1–10. <https://doi.org/10.1080/10530789.2017.1379720>
- Domínguez Rubio, Fernando. 2020. *Still Life. Ecologies of the Modern Imagination at the Art Museum*. Chicago: The University of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226714110.001.0001>
- Domínguez Rubio, Fernando. 2023. “Thinking from Fragility”. *Diseña* 23: 3–16. <https://doi.org/10.7764/diseña.23.Article.2>
- Družić Ljubotina, Olja, Marijana Kletečki Radović i Jelena Ogresta. 2016. *Slika podrške beskućnicima u Hrvatskoj*. Zagreb: Gradski ured za socijalnu zaštitu.
- Družić Ljubotina, Olja, Marijana Kletečki Radović i Jelena Ogresta. 2022. “Kvaliteta usluga za beskućnike iz perspektive korisnika prihvatilišta i prenočišta”. *Bogoslovska smotra* 92/4: 697–726. <https://doi.org/10.53745/bs.92.4.4>
- Družić Ljubotina, Olja, Marijana Kletečki Radović i Jelena Ogresta. 2023. “Kako građani i socijalni radnici percipiraju beskućništvo u Hrvatskoj?”. Izlaganje na konferenciji *Beskućništvo u Hrvatskoj. Stanje i perspektiva*. Zagreb, 15. rujna 2023.
- Ebling, Todd J. 2021. *Care in Crisis. The Ethical, Affective, and Subjective Worlds of Homeless Service Providers in a US City*. Doktorska disertacija. Milwaukee: The University of Wisconsin-Milwaukee.
- Fechter, Anne-Meike i Anke Schwittay. 2019. “Citizen Aid. Grassroots Interventions in Development and Humanitarianism”. *Third World Quarterly* 40: 1769–1780. <https://doi.org/10.1080/01436597.2019.1656062>
- Fylkesnes, June. 2019. “Motivations Behind Citizen Aid. Norwegian Initiatives in the Gambia”. *Third World Quarterly* 40: 1799–1815. <https://doi.org/10.1080/01436597.2019.1656061>
- Garthwaite, Kayleigh. 2016. “The Perfect Fit? Being Both Volunteer and Ethnographer in a UK Foodbank”. *Journal of Organizational Ethnography* 5/1: 60–71. <https://doi.org/10.1108/JOE-01-2015-0009>
- Hammersley, Martyn i Paul Atkinson. 2007. *Ethnography. Principles in Practice*. New York: Routledge.
- Hardt, Michael. 1999. “Affective Labor”. *Boundary* 26/2: 89–100.
- Hardt, Michael i Antonio Negri. 2010. *Imperij*. Zagreb: Multimedijalni Institut.
- Lipovec Čebren, Uršula i Tea Škokić. 2024. “Ranjivost”. U *Balkanska ruta. Pojmovnik europskog režima iregulariziranih migracija na periferiji EU*. Marijana Hameršak, Iva Pleše i Tea Škokić, ur. Zagreb: Sandorf, 183–193.
- Marchesi, Milena. 2021. “‘I Volunteer at Home Too!’ Gendering Affective Citizenship”. *Critique of Anthropology* 41/1: 21–42. <https://doi.org/10.1177/0308275X20974093>

²⁵ Npr. “Gdje je zapelo? Još čekamo odgovore na pitanja” (<https://www.facebook.com/groups/1101296143872965/permalink/1474290526573523>), “Klupa nije krevet, ulica nije dom” (<https://www.facebook.com/groups/1101296143872965/permalink/1319782318691012>) itd.

- McKay, Deirdre i Padmapani Perez. 2019. “Citizen Aid, Social Media and Brokerage After Disaster”. *Third World Quarterly* 40: 1903–1920. <https://doi.org/10.1080/01436597.2019.1634470>
- Muehlebach, Andrea. 2012. *The Moral Neoliberal. Welfare and Citizenship in Italy*. Chicago: The University of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226545417.001.0001>
- Pozniak, Romana. 2019. “Pomoć ili biznis? Transformacija humanitarnog rada u slavonskobrodskom kampu za izbjeglice”. *Studia Ethnologica Croatica* 31/1: 49–66. <https://doi.org/10.17234/SEC.31.2>
- Pozniak, Romana. 2020. “Affective Labor Within the Local Humanitarian Workscape”. *Movements. Journal for Critical Migration and Border Regime Studies* 5/1: 55–73.
- Pozniak, Romana. 2021. “Briga o sebi u (post)humanitarnom sektoru. Prijepori i prakse rada u izbjegličkom režimu u Hrvatskoj”. U *Transformacija rada. Narativi, prakse, režimi*. Ozren Biti i Reana Senjković, ur. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, 267–287.
- Pozniak, Romana. 2022. *Humanitarni rad u kontekstu izbjeglištva i migracija u posttranzicijskoj Hrvatskoj*. Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Pučka pravobraniteljica. 2024. *Izvešće 2023. Socijalna skrb. Siromaštvo i ljudska prava*. <https://www.ombudsman.hr/hr/socijalna-skrb-siromaštvo-i-ljudska-prava-2023/#beskucnici> (pristup 14. 11. 2024.).
- Sandri, Elisa. 2018. “‘Volunteer Humanitarianism’. Volunteers and Humanitarian Aid in the Jungle Refugee Camp of Calais”. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 44/1: 65–80. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2017.1352467>
- Šikić Mićanović, Lynette. 2012. “Beskućništvo u Hrvatskoj. Pregled rezultata kvalitativnog istraživanja”. U *Beskućništvo. Pogled iz različitih perspektiva*. Olja Družić Ljubotina, ur. Zagreb: Gradski ured za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom, 29–41.
- Šikić-Mićanović, Lynette. 2024. “Power Dynamics and Research Ethics in Sensitive Research. Fieldwork with People Experiencing Homelessness in Croatia”. *Etnološka tribina* 54/47: 211–226. <https://doi.org/10.15378/1848-9540.2024.47.07>
- Šikić-Mićanović, Lynette, Suzana Sakić i Stephanie Stelko. 2020. “Kvaliteta usluga za beskućnike. Prikaz trenutnog stanja i izazova u Hrvatskoj”. *Revija za socijalnu politiku* 27/3: 233–248. <https://doi.org/10.3935/rsp.v27i3.1693>
- Šućur, Zoran. 2003. “Razvoj socijalne pomoći i socijalne skrbi u Hrvatskoj nakon Drugoga svjetskog rata”. *Revija za socijalnu politiku* 10/1: 1–22. <https://doi.org/10.3935/rsp.v10i1.137>
- Vukušić, Ana-Marija i Melanija Belaj. 2024. “‘Mi smo vama nešto ko zamorčići, jel?’ O etičkim i metodološkim dilemama istraživanja beskućništva”. *Studia ethnologica Croatica* 36/1: 311–339. <https://doi.org/10.17234/SEC.36.15>
- Williams, Miriam J. 2016. “Justice and Care in the City. Uncovering Everyday Practices Through Research Volunteering”. *Area* 48/4: 513–520. <https://doi.org/10.1111/area.12278>
- Zakon o volonterstvu. 2021. *Narodne novine* 08/07; 22/13; 84/21. <https://www.zakon.hr/z/258/zakon-o-volonterstvu> (pristup 11. 3. 2025.).

“We’re Just Putting Out Fires”. An Ethnography of Volunteering in the Context of Researching Homelessness and Poverty in Zagreb

In this article, we present the work of a humanitarian initiative that (primarily) operates in the city of Zagreb, providing assistance to people experiencing homelessness as well as to other citizens facing existential insecurity. We view the volunteers gathered around the initiative as a heterogeneous community and consider the dynamic between emotional and rational roles in their volunteer engagement (Pozniak 2020, 2021) to be a key factor in their overall activity. We understand this activity as a form of vernacular humanitarianism (Brković 2017, 2023) and seek to approach it through the concept of fragility, starting from the assumption that fragility is not an inherent property of things and bodies, but a condition emerging from their relations (Domínguez Rubio 2023).

Keywords: ethnography of volunteering, civic initiatives, vernacular humanitarianism, homelessness, “thinking from fragility”